

שלוש עשרה שנה בבור, ובוקר אחד שהופך הכול

אדם שהושלך לבור בגיל שבע עשרה יצא ממנו בגיל שלושים – וכשעמד סוף סוף מול המלך, המילה הראשונה שאמר הייתה שזה לא בזכותו. מי שמצליח להחזיק את הראש הזה, שורד גם את הבור וגם את הארמון.

בראשית מ"א, א' – מ"ד, י"ז · פרשה 10 מתוך 54

מה קורה בפרשה

שנתיים אחרי שיוסף פותר את חלומות שר המשקים ושר האופים, ואיש לא זוכר אותו, חולם פרעה שני חלומות: שבע פרות שמנות שנבלעות בשבע רזות, ושבע שיבולים. כל חרטומי מצרים נכשלים. שר המשקים נזכר לפתע "את חטאי אני מזכיר היום", ויוסף מוצא מהבור, מגולח ומוחלף בגדים, ומובא לפני המלך.

פרעה אומר לו "שמעתי עליך לאמור: תשמע חלום לפתור אותו". והתשובה של יוסף היא מילה אחת חדשה: "בלעדיי – אלוהים יענה את שלום פרעה". הוא פותר, ומיד מוסיף תוכנית כלכלית: למנות איש נבון, לאגור חומש בשנות השובע. פרעה ממנה אותו למשנה למלך באותו יום.

שבע שנות שובע, ואז רעב שמגיע עד כנען. עשרת האחים יורדים למצרים לשבור אוכל, משתחוים לפני המשנה למלך ולא מזהים אותו. יוסף מזהה אותם, ומתחיל סדרת מבחנים: מאסר שמעון, דרישה להביא את בנימין, והגביע שנמצא באמתחתו. הפרשה נעצרת בדיוק ברגע הקשה ביותר.

בלעדיי – אלוהים יענה את שלום פרעה.

בראשית מ"א, ט"ז · המשפט הראשון שאמר אחרי שלוש עשרה שנה בבור ובכלא

שלוש נקודות

- מדינה מתכוננת בשנים הטובות.** יוסף לא מציע להתפלל לגשם – הוא מציע רגולציה ומחסנים. שבע שנות שובע הן הזמן היחיד שבו אפשר לבנות מערכת שתחזיק בשנות הרעב.
- מי שיוודע – חייב להציע פתרון, לא רק אבחנה.** פרעה ביקש פתרון חלום וקיבל תוכנית ניהול. אדם שמזהה בעיה ועוצר שם, השאיר את העבודה למישהו אחר.
- מבחן לפני אמון.** יוסף לא נופל על צווארי אחיו ברגע שהוא רואה אותם. הוא בודק אם השתנו – בסיטואציה זהה, עם אח צעיר ומועדף. סליחה בלי בדיקה היא לפעמים רק דרך מהירה לחזור לאותו מקום.

יוסף · הבוקר שבו הוציאו אותו

עיון

אחרי שלוש עשרה שנה של עוול, קיבל הזדמנות אחת להרשים – ופתח ב"לא אני".

תארו לעצמכם את הבוקר הזה. בן שבע עשרה נמכר בידי אחיו. הואשם על לא עוול בכפו בבית פוטיפר. ישב בכלא שנים. פתר חלום לשר המשקים וביקש ממנו דבר אחד – "זכרתי... והזכרתי אל פרעה" – והאיש שכח אותו לשנתיים תמימות.

ואז, בלי הכנה, מוציאים אותו מהבור, מגלחים אותו, מחליפים לו בגדים ומעמידים אותו מול השליט החזק בעולם. זו ההזדמנות היחידה. אם המשפט הראשון לא יעבוד, הוא חוזר לתא.

וזה לא ענווה מנומסת. זו התשתית שאפשרה לו לשרוד את שני הקצוות. אדם שהיה תולה את הצלחתו בעצמו היה מתפרק בבור – כי אם הכול תלוי בי, איך אני מסביר שלוש עשרה שנה של כלום? ואותו אדם היה מתפוצץ בארמון. יוסף הצליח לעבור מהבור לכס בלי לאבד את עצמו, כי בשני המקומות הוא ידע שהוא לא כל הסיפור.

מושגים בפרשה

הגביע באמתחת בנימין

התרגיל האחרון: יוסף מטמין את גביעו דווקא אצל האח הצעיר והמועדף, ואז מציע לשחרר את כולם ולהשאיר רק אותו.

התוכנית הכלכלית

אחד התיאורים העתיקים ביותר של מדיניות מאקרו: מיסוי של חומש בשנות השובע, אגירה ריכוזית, וחלוקה מבוקרת בשנות הרעב.

צפנת פענח

השם המצרי שפרעה נותן ליוסף. פרשנים קראו אותו כ"מפענח הצפונות", וחוקרים זיהו בו צירוף מצרי שמשמעו בקירוב "האל אומר: יחיה".

ברכות נ"ה ע"ב

בגמרא

כל החלומות הולכים אחר הפה – מי שמפרש לך את מה שקרה, קובע מה קרה.

הגמרא קובעת כלל מפתיע: **"כל החלומות הולכין אחר הפה"**. כלומר – לא התוכן קובע, אלא הפירוש. ומיד היא מביאה סיפור מטריד. בר הדיא היה פותר חלומות. מי ששילם לו קיבל פתרון טוב; מי שלא שילם – פתרון רע. ולשניהם, מספרת הגמרא, זה התגשם.

הסיפור הזה לא בא ללמד על נבואה. הוא בא לומר משהו על בני אדם: **אותו אירוע בדיוק, כשמספרים אותו אחרת, מייצר חיים אחרים**. שני אנשים מפוטרים באותו יום מאותה חברה. אחד מספר "נזרקתי". השני מספר "הסתיים שם משהו". אחרי חמש שנים, שני האנשים האלה נמצאים בשני מקומות שונים לגמרי.

ומה יוצא לנו מזה? זו לא בקשה להיות אופטימיים בכוח. זו הבחנה מדויקת: העובדות קבועות, הכותרת אינה. ולכותרת יש השפעה עצומה על מה תעשו מחר בבוקר. **מי שמחליף את "בזבזתי שם שלוש שנים" ב"שם למדתי מה אני לא מוכן שיקרה שוב" – מקבל בחזרה את היכולת לזוז**. אותו עבר בדיוק, עתיד אחר לגמרי.

האדמו"ר מצאנז'קלויזנבורג · ברגן-בלזן, כסלו תש"ה

סיפור

הוא הדליק נר חנוכה במחנה, מחוטים שנשלפו מבגדי האסירים.

רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם איבד במלחמה את אשתו ואת אחד עשר ילדיו. בחנוכה תש"ה, במחנה, ארגן עם עוד כמה אסירים דבר בלתי אפשרי: מעט שומן שנחשך ממנת האוכל, פתילות שנשלפו מחוטי הבגדים, ותפוח אדמה חלול כנר.

מסופר שכשהגיע לברכה **"שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה"** – הוא עצר. הרים את עיניו וראה סביבו אנשים שאיבדו את הכול. איך מברכים "שהחיינו" כאן?

זה בדיוק המהלך של יוסף, אלפי שנים קודם: אף אחד לא ביקש ממנו לשכוח את הבור. הוא רק סירב לגור בו.

מבט קדימה

הפסוק שמוציא את יוסף מהבור הוא אחד המהירים בתורה: **"וישלח פרעה ויקרא את יוסף, וירצהו מן הבור"**. שלוש עשרה שנה ארכה הירידה, והעלייה – בפועל – נמשכה בוקר אחד.

זה שווה לזכור בדיוק בימים שבהם נדמה ששום דבר לא זז. **שינוי אמיתי כמעט אף פעם לא מגיע בקצב שבו הוא נבנה**. שנים של כלום ואז שבוע אחד. הדבר היחיד שיוסף עשה בשנים ההן היה להישאר מי שהוא: לפתור חלומות לאסירים אחרים, לנהל את בית הסוהר כמו שצריך, ולא להתקלקל. כשהגיע הבוקר, הוא היה מוכן.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף, וירצהו מן הבור.

בראשית מ"א, י"ד · "וירצהו" – בבת אחת, אחרי שלוש עשרה שנה

התוספת

בגובה העיניים · בינך לבין עצמך · אבות ד', כ"א

מה שהצלחה של מישהו אחר עושה לך בפנים

כשלאחרים יש מה שרצינו, משהו קטן קופץ בפנים – ומכרסם. משנה אחת אומרת שהדבר הזה לא רק לא נעים, הוא מוציא אותך מהעולם. מי שמצליח לשחרר אותו מקבל בחזרה את הדבר שהקנאה גוזלת ראשון: את השקט שלו.

הקנאה והתנאה והפכוד – מוציאים את האדם מן העולם.

אבות ד', כ"א · רבי אלעזר הקפר

לקחת מזה: השבוע, כשהצלחה של מישהו תעקוץ אתכם – עצרו, והפכו את השאלה. במקום "למה לו ולא לי", שאלו: **"מה הוא עשה שאני יכול ללמוד ממנו?"** ואם תוכלו – אמרו לו מילה כנה אחת על מה שהצליח. שימו לב מה זה עושה לעקיצה.

בקרו באתר binathalev.co

בינת הלב הוא אתר לימוד יומיומי – פרשת השבוע, אגדות חז"ל וחוכמה יהודית בשפה של היום. בכל עמוד הקונפליקט האנושי שמאחורי הטקסט, ובסופו דבר אחד מעשי לקחת אל השבוע. עזר לימודי בלבד. הסיפורים מסופרים בלשון חופשית – יש לעיין במקור. פרקי העיון אינם ציטוט מן המקורות; הפסוקים ודברי חז"ל מובאים בשמם.

טעון גניזה